

Kamajų valsčiaus vandenvardžiai

Dalia Sviderskienė

Lietuvių kalbos institutas

Įvadas

Praėjusio amžiaus 1935–1937 m. Lietuvoje buvo intensyviai rinkti vietovardžiai pagal 1934 m. išleistą K. Alminauskio sudarytą instrukciją vietovardžių rinkėjams ir parengtus pavyzdinius vietovardžių surašymo lapus. Šie lapai buvo pavadinti „Žemės vardų“ anketomis. Daugiausiai jų surašė vietos talkininkų padedami mokytojai ir girininkai. Užpildytos anketos buvo grąžinamos Švietimo ministerijos Valstybės archeologijos komisijai, kuri XX a. ketvirtajame dešimtmetyje ir rūpinosi vietovardžių rinkimu iš gyvosios kalbos¹.

„Žemės vardų“ anketos yra išlikusios iki mūsų dienų ir saugomos LKI Vardyno skyriaus fonduose. Dalis jų su užrašytais vietovardžiais yra iš Rokiškio apskrities, Kamajų valsčiaus. Kiekvienos valsčiaus gyvenamosios vietos vietovardžiams skirta atskira anketa. Pagal tuometinį administracinį suskirstymą vietovardžiai į anketas surašyti iš šių Kamajų valsčiaus kaimų, viensėdžių, dvarų, bažnytkaimio, palivarko, miestelio ir girininkijos: *Aukštakalnių* k. (1935 m.), *Balandišio* vs. (1935 m.), *Baūšiškių* k. (1935 m.), *Čypiškio* vs. (1935 m.), *Čižų* k. (1935 m.), *Čižiškio* vs. (1935 m.), *Dimitrėliškių* vs. (1935 m.), *Davaišišio* plv. (1935 m.), *Duokiškio* bk. (dvi anketos: 1935 m., 1937 m.), *Gaveikių* k. (1936 m.), *Gintynių* vs. (1935 m.), *Girėlės* vs. (1935 m.), *Greviškių* k. (1935 m.), *Gučiūnų* k. (dvi anketos: 1935 m., 1936 m.), *Gumėdovkos* vs. (1935 m.), *Juniškio* vs. (1935 m.), *Juodonių* k. (1935 m.), *Juškiškio* k. (1936 m.), *Kalvių* k. (1935 m.), *Kamajėlių* dv. (1935 m.), vs. (1935 m.), *Kamajū* mstl. (1935 m.), *Kamšiškio* vs. (1935 m.), *Karališkio* vs. (1935 m.), *Kariūnų* vs. (1935 m.), *Kerėlių (Urboniškio)* k. (1935 m.), *Kęstučiškio* vs. (1935 m.), *Klevišio* vs. (1935 m.), *Kandrėčių* vs. (1935 m.), *Kraupiankos* vs. (1935 m.), *Kraupių* k. (1935 m.), *Kremėšiškių* k. (1935 m.), *Krylių* k. (1935 m.), *Kultuviškių* k., vs. (viena anketa, 1935 m.), *Kuokšių* k. (1935 m.), *Kurkliėčių* k. (1935 m.), *Labiškio* vs. (1935 m.), *Lapiėnių* k. (1936 m.), *Laukagalių* k. (1936 m.), *Liūlynės* vs. (1937 m.), *Morkūniškio* k. (1935 m.), *Martynynės* vs. (1935 m.), *Motūzų* vs. (1935 m.), *Mažėikiškių* vs. (1935 m.), *Mickūnų* k. (1935 m.), *Mieliūniškių* vs. (1935 m.), *Mieliūnų* k. (1935 m.), *Mikniūnų* k. (1935 m.), *Mikšiškio* vs. (1935 m.), *Minčiūnų* k. (1936 m.), *Narbūčių* k. (1935 m.), *Naujāsodės* k. (1935 m.), *Nečionių* k. (1935 m.), *Nemeniūnų* k. (1936 m.), *Neviėrių* k. (1935 m.), *Pagojaus* k. (1935 m.), *Pagojės* vs. (1935 m.), *Pajvodžio* vs. (1935 m.), *Pakalnių* vs. (1935 m.; tušti lapai), *Paliepinės* vs. (1935 m.), *Palobės* vs. (1935 m.), *Paluolio* vs. (1935 m.), *Pamiškės* vs. (1935 m.), *Papiškių* vs. (1936 m.), *Pastrungiškio* vs. (1935 m.), *Pašilių* k. (1935 m.), vs. (1935 m.), *Patiltės* vs. (1935 m.), *Paunksnių* k. (1936 m.), *Pažvirblės* vs. (1935 m.), *Pėmpiškio* vs. (1935 m.), *Petkūnų* k. (1935 m.), *Petrakos* k. (1935 m.), *Petrėšiškio* k. (vie-

Straipsnis „Vermės“ leidyklai įteiktas 2013 06 25, serijos „Lietuvos valsčiai“ Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisijos įvertintas 2014 11 07, pirmą kartą paskelbtas 2016 12 30 elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“, ISSN 2029-0799 visatekstėje svetainėje www.llt.lt. Straipsnio kodas elektroniniame serialiniame leidinyje yra LLT:2016-49/33-296/LI.

¹ Plačiau apie vietovardžių rinkimą iš gyvosios kalbos XX a. ketvirtajame dešimtmetyje žr. Maciejauskienė 2002, p. 57; 2002a, p. 104; 2002b, p. 3–4; LVŽ I, p. XIV–XV.

tovardžių surašymo metai neužrašyti), *Pikiėtų* vs. (1935 m.), *Piliakalnio* vs. (1935 m.), *Prōčkų* k. (1935 m.), *Prūdiškio* vs. (1935 m.), *Pūriškio* dv. (1937 m.), *Radžionių* k. (1936 m.), *Ramonaičių* k. (1937 m.), *Ramoniškio* vs. (1935 m.), *Rimšionių* k. (1935 m.), *Rudbalio* vs. (1935 m.), *Rūdžių* k. (1935 m.), *Salāgario* girininkijos anketa (1935 m.), *Salų* dv. (1935 m.), *Samaniškio* vs. (1935 m.), *Savitiškio* vs. (1935 m.), *Simaniškio* vs. (1935 m.), *Skeirių* k. (1935 m.), *Stepanāvos* vs. (1935 m.), *Šedupio* vs. (1935 m.), *Šermukšnynės* vs. (1936 m.), *Šilinės* vs. (1935 m.), *Špokiškio* k. (1935 m.), *Taraldžių* k. (1935 m.), *Terėsdvario* vs. (1935 m.), *Tytėlių* k. (1935 m.), *Totōriškių* k. (1935 m.), *Trākinės* vs. (1935 m.), *Trūmonių* vs. (1935 m.), *Tručiškių* vs. (1935 m.), *Urlių* k. (1935 m.), *Ažūbalių* k. (1935 m.), *Vabolių* k. (1935 m.), *Vaičionių* k. (1935 m.), *Vainėikių* k. (vietovardžių surašymo metai neužrašyti), *Vaitkūnų* k. (1935 m.), *Varlių* k. (1935 m.), *Vaštakų* k. (1935 m.), *Vaštakiškių* vs. (1935 m.), *Verksnionių* k. (1935 m.), *Vieversynės–Čepėlišio* vs. (1936 m.), *Viktoriškio* vs. (1935 m.), *Vilkėliškių* vs. (1935 m.), *Vinkšnynės* vs. (1935 m.), *Žališkių* vs. (1935 m.), *Žėmių* k. (1935 m.), *Želmenų* k. (1935 m.), *Žiurkeliškio* vs. (1935 m.), *Žliubų* k. (1935 m.), *Žvirbliškių* k. (1935 m.)².

Panemunėlio valsčiaus vandenvardžius darybos, kilmės ir semantikos požiūriais tyrė Laimutis Bilkis (plačiau žr. Bilkis 2011, p. 1332–1340). Kitų Lietuvos plotų hidronimija analizuota regioninės toponimikos studijose (Mickienė 2001; Endzelytė 2005; Bartkutė 2008) bei atskiruose straipsniuose (Endzelytė 2004, p. 63–77; Sviderskienė 2005, p. 91–118; Bilkis 2013, p. 96–103). Minėtini ir atskirų Lietuvos valsčių – Kriukų, Tauragnų, Baisogalos, Sintautų – įvairiaaspėkčiai vandenvardžių tyrimai, paskelbti atskirais straipsniais „Vermės“ leidyklos parengtuose ir išleistuose leidiniuose (žr. Jodelienė 2004; Bilkis 2005, p. 1029–1035; 2009, p. 356–365; Sviderskienė 2013, p. 2011–2022).

Šio straipsnio tyrimo objektas – Kamajų valsčiaus vandenvardžiai, tarpukariu užrašyti „Žemės vardų“ anketose. Siekiant turėti kuo išsamesnius Kamajų apylinkių vandenvardžių analizės rezultatus, buvo naudojama ir *vietovardžių kartoteka* (toliau – VK), t. y. vietovardžių, įvairiais laikotarpiais užrašytų iš gyvosios kalbos, sanakaupa, saugoma LKI Vardyno fonduose³.

Straipsnio tikslas – darybos ir kilmės požiūriu iširti ir aprašyti šio valsčiaus vandenvardžių vardus. Taip pat siekiama patikslinti turimus hidronimijos duomenis. Gretinant publikuotuose vandenvardžių šaltiniuose („Lietuvos TSR upių ir ežerų vardyno“ (toliau – LUEV) ir Aleksandro Vanago „Lietuvių hidronimų etimologinio žodyno“ (toliau – LHEŽ) pateiktą informaciją ir remiantis užrašyta Kamajų valsčiaus „Žemės vardų“ anketose, identifikuoti jau esamus vandenvardžių vardus, pastebėti iki šiol neužrašytus ir neįtrauktus į minėtus oficialius publikuotus vandenvardžių sąrašus, nežinomus šių vietovardžių variantus susieti su žinomais ir pan.

Atliekant lingvistinį tyrimą ir siekiant išsiaiškinti Kamajų valsčiaus vandenvardžių darybą, straipsnyje laikomasi Vanago šiai vietovardžių klasei tirti suda-

² Daugelis gyvenamųjų vietų vardų čia sukirčiuota, dalis viensėdžių ir kitų kalbamųjų vietų vardų norminiuose, oficialiajai vartosenai skirtuose leidiniuose jau nebeišlikę. Taigi šis praėjusio amžiaus ketvirtąjo dešimtmečio Kamajų valsčiaus gyvenamųjų vietų vardų sąrašas galėtų būti įdomus ir vertingas. Tikimasi, kad juo galės pasinaudoti ne tik tikrinių žodžių tyrėjai, bet ir istorikai, antropologai, etnografai, kraštotyriminkai ar kt.

³ Plačiau apie šią kartoteką žr. Maciejauskienė 2002, p. 57; 2002a, p. 103–105; 2002b, p. 3–5; LVŽ I, p. XIII–XIX.

rytos struktūrinės–gramatinės klasifikacijos (plačiau žr. Vanagas 1970, p. 25). Pagal ją vandenvardžiai darybos požiūriu yra pirminiai⁴, t. y. sutampantys su bendriniais ir (ar) tikriniais žodžiais, ir antriniai, t. y. sudaryti panaudojus papildomas darybos priemones. Straipsnyje pirmiausia pateikiami pirminiai, po jų – visi antriniai: galūnių, priesagų, priešdėlių vediniai, sudurtiniai ir sudėtiniai⁵ vandenų vardai. Jie skyriuose bei poskyriuose išdėstomi abėcėlės tvarka, brūkšneliu atskiriamas darybos formantas galūnių, priesagų, priešdėlių vediniuose ir vienas sandas nuo kito dūriniuose. Remiantis publikuotais vandenvardžių šaltiniais, šie vietovardžiai kirčiuojami. Jeigu tarpukario duomenimis upės ar ežero vardas nesukirčiuotas arba jo kirčiavimas neaiškus, nepatikimas, straipsnyje jis nekirčiuojamas, kartais pabraukiamas kirčiuoto skiemens pagrindas, jeigu priegaidė kelia abejonių.

Kilmės požiūriu vandenų vardai skiriami į kilusius iš bendrinių žodžių, iš asmenvardžių ir apeliatyvinių asmenų pavadinimų bei iš kitų vietovardžių. Pagal tai ir išdėstyti straipsnio skyriai.

Ieškant pamatinio žodžio vieno ar kito vandenvardžio kilmei pagrįsti bei nurodant pamatinių žodžių reikšmes naudotasi „Lietuvių kalbos žodyno“ elektroniniu ir „Lietuvių kalbos žodyno“ antruoju elektroniniu leidimu⁶. Kildinant vandenvardžius iš asmenvardžių, pastarųjų pirmiausia ieškota „Lietuvių pavardžių žodyne“, t. 1, 2 (toliau – LPŽ I, II). Iš kitų vietovardžių padarytų tiriamų vietų vardų kilmei paaiškinti naudotasi norminiu, oficialiajai vartosenai skirtu leidiniu „Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynu“, d. 2 (toliau – ATSŽ II). Be minėtų šaltinių, prireikus naudotasi dar keliais bendrinių ir tikrinių žodžių šaltiniais, kurių santrumpos įtrauktos į sutrumpinimų sąrašą.

Straipsnyje svarbiausiais tikrinių žodžių aspektais (darybos ir kilmės) analizuojami 104 Kamajų valsčiaus vandenvardžiai. Tai 30 ežerų, 70 upių bei upelių ir 4 griovių vardai. Prie seniausio vietovardžių sluoksnio reprezentantų pateikiamos įvardijamų objektų ir kai kurios jų lokalizacijos nuorodos. Manant, kad po kiekvieno vandenvardžio užrašymo kartoti lokalizacijos nuorodą *Km* yra netikslinga (visi vietovardžiai užrašyti to paties administracinio vieneto – Kamajų valsčiaus – tikslumu), jos buvo atsisakyta. Visais kitais atvejais lokalizacijos nuorodos pateikiamos. Jos bei objektų nuorodų sutrumpinimų sąrašai iš naujo sudaromi nebuvo, dažniausiai remtasi jau sudarytais „Lietuvos vietovardžių žodyno“, t. 1, t. 2 (toliau – LVŽ I; LVŽ II) rašymui.

Aiškinant Kamajų apylinkių vandenų vardų darybą ir kilmę, dažniausiai remiamasi Vanago darbais, tikrinių žodžių tyrėjų fundamentiniu darbu – LVŽ I (aiškinant „A“ ir „B“ raidėmis prasidedančių vandenų vardų darybą bei kilmę), LVŽ II (aiškinant „Č“ ir „D“ raidėmis prasidedančių vandenų vardų darybą bei kilmę) bei kitų tikrinių žodžių tyrėjų – Kazimiero Būgos, Prano Skardžiaus, Vytauto Mažiulio, Bronio Savukyno – atskiruose darbuose keltomis vietovardžių aiškinimo versijomis. Straipsnyje iš „Žemės vardų“ anketų perteikiama dalis informacijos, susijusios su iki šiol nežinomais Kamajų apylinkių vandenvardžiais (lokalizacijos duomenys, upių, upelių, ištakų, intakų nuorodos, pastabų skilties užrašymai). Čia nevengiama perteikti ir tos tarpukario medžiagos dalies, kuri Ka-

⁴ Dėl šio termino, taikomo vandenvardžiams, dar žr. Vanagas 1970, p. 24.

⁵ Dėl sudėtinių vandenvardžių tipų žr. Vanagas 1970, p. 258–259, 273; dar žr. Savukynas 1963, p. 235–246.

⁶ Siekiant išvengti dažno pasikartojimo, santrumpos LKŽ_e ir LKŽ_e, po pamatinių žodžių reikšmių paaiškinimų nevertojamos.

majų valsčiaus anketose iš gyvosios kalbos užrašyta XX a. ketvirtajame dešimtmetyje ir yra susijusi su vieno ar kito kaimo aplinka, gyventojais ar pan. Tikimasi, kad tai leis pastebėti, kad išlikusios anketos, jų autentiški duomenys, yra atskiras svarbus tarpukario palikimo vienetas.

I. Iš bendrinių žodžių kilę vandenvardžiai

1. Pirminiai vandenvardžiai

Darybos procese šie vietovardžiai nėra įgiję jokių darybos formantų ir yra adekvatūs bendriniais žodžiams, iš kurių kilę:

Bedugnỹs of. || **Bėdugnis** ež.: lie. *bedugnỹs, *bėdugnis, plg. *bedùgnis*, *bedùgnė* „didelė gelmė, pragarmė“; *bedùgnis*, -ė „labai gilus“. Duokiškio bažnytkaimio „Žemės vardų“ anketos duomenimis, ežeras labai dumblingas, žmonių laikomas be dugno, nors „*toji košė visur irklų pasiekiamo*“. Ežero dugne matyti privirtusių daug medžių: ažuolų, pušų, šermukšnių. Ežere daug lydžių ir didelių karosų bei lynų. Gyventojų laikomas labai žuvingu ir kalbama, kad „*Bedugnio dvejų metų žuvis, kaip Katišiaus – ketverių* (dydžio), *tik Bedugny greit ištrokšta*“.

Žinomo, oficialiai vartojamo, ežero vardo *Bedugnỹs* nežinomas variantas *Bėdugnis* užrašytas Mikniūnų kaimo „Žemės vardų“ anketoje.

Griovỹs upl.: lie. *griovỹs* „vandens išgraužta gilesnė vieta, įdubimas, dauba, griova“. Vaičiūnų kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis⁷, teka per kaimą iš vasaros rytų į pietus. Prasideda netoli Svėdasų–Kamajų vieškelio ir įteka į *Šliópės* pievą, kurios vardas užrašytas šioje anketoje. Tekta tik palijus, pavasarį. Vasarą visai išdžiūsta.

Karōsas ež.: lie. *karōsas* „kaulingoji atvirapūslė karpinių (*Cyprinidae*) šeimos žuvis, krakė, krekė (*Carassius carassius*)“ (dėl vv. kilmės aiškinimo dar žr. Vanagas 1978, p. 598; LHEŽ 148).

Katišius || *Úosintas* of. || *Uosijus* ež.: lie. *katišius* „vieta, kur laidojami žmonės“ (žr. LHEŽ 149, 141).

Klaĩpasai up. – iš tarminės įvardžiuotinės būdvardžio formos lie. *klaĩpasai*, plg. *klampūs*, -i „į kurį įklimpstama“ (žr. LHEŽ 159). Mickūnų kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upė išteka iš Aukštakalnių lauko ir įteka į *Steniūliškio* balą (balos vardas užrašytas to paties kaimo anketoje).

Liūnas ež.: lie. *liūnas* „linkstanti samanų pluta pelkėje, prie pelkėjančių ežerų ar upių; klampynė, marmalynė“ (žr. LHEŽ 194).

Lōbas || *Šveĩto Jōno upėlis* upl.: lie. *lōbas* „dauba, slėnys, loma“. Mikšiškio viensėdžio „Žemės vardų“ anketos duomenimis, šis upelis Kuosių kaimo laukuose vadinamas *Šveĩto Jōno upeliu*.

Paprūdė up.: lie. *paprūdė* „vieta prie prūdo, prie tvenkinio“ (žr. LHEŽ 245).

Rāvas up.: lie. *rāvas* „griovys; mažas upelis“ (žr. LHEŽ 274). Rudžių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka iš *Gaveikinės* pievos, kuri taip pat užrašyta šioje anketoje, į Šetekšnos upę. Tekta tik smarkiai palijus, vasarą išdžiūsta.

⁷ Neišleistina iš akių tai, kad vandenvardžių tekėjimo teritorija gali būti didesnė, apimanti kelis, o ne vieną kaimą, kaip gali pasirodyti perteikiant tarpukario medžiagos duomenis.

Skařdžius grv., 2 up., upl.: lie. *skařdžius* „status šlaitas, krantas, stati atkalnė; įdubimas, dauba, tarpukalnė, griova“ (žr. LHEŽ 301).

Iki šiol oficialiai buvo žinomi du upių vardai *Skařdžius*: Mažeikiškio kaime Šetekšnos intakas ir Rimšionių kaime upė, įtekanti į Dviragio ežerą (žr. LUEV 147–148). Tarpukario „Žemės vardų“ anketose rasti vandenvardžių užrašymai papildė turimus duomenis – Purpiškio dvaro „Žemės vardų“ anketos duomenimis, užrašytas dar vienas upelio vardas *Skařdžius*. Jis teka pro pat dvarą pietine puse. Išteka iš Kulių kaimo laukų, ties *Vaisiškių mišku* (miško vardas užrašytas 1938 m. Kamajų girininkijos anketoje) įteka į Lėškupį. Teka tik smarkiai palijus, vasarą išdžiūsta.

Griovio vardas *Skařdžius* užrašytas Gučiūnų kaimo „Žemės vardų“ anketoje. Anketos duomenimis, griovys yra apie 7 m gylio.

Nevierių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, viena iš žinomų upių (*Skařdžius* up. Rimšionių k., į Dviragio ež.) vasarą vietomis išdžiūsta.

Sraujà upl.: lie. *sraujas*, -à „sraunus“. Žvirbliškių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka kaimo rytuose, Puriušio ir Vaštako lauke. Išteka iš Kazio Puriušio tvenkinio (prūdo), vasarą būna išdžiūvęs.

Upėlė 2 upl.: lie. *upėlė* „maža upė“:

Mikniūnų kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, *Upėlė* išteka iš *Šeduikių ežero* (Sv), teka per *Lankėlę*, *Paišdegę* (pievų vardai taip pat užrašyti šioje anketoje) ir įteka į miško balas.

Kitas vandenvardis *Upėlė* užrašytas Trunčiškių kaimo „Žemės vardų“ anketoje. Anketos duomenimis, *Upėlė* išteka iš Poškonių ežero (oficiali ežero vardo forma *Vāzajis* Jž), sausą vasarą tik gilesnėse vietose lieka vandens.

Upėlis upl.: lie. *upėlis* „mažas upelis“. Vandenvardis užrašytas Kerelių kaimo „Žemės vardų“ anketoje. Čia rašoma, kad *Upėlis* yra 1 km ilgio, teka iš žiemų į pietus 0,5 km atstumu nuo Urbonišio dvaro, įteka į Dviragio ežerą prie *Kapų kalnėlio* (šis dirvos vardas užrašytas kalbamoje anketoje), vasarą išdžiūsta.

Viksoynė upl.: lie. *viksoynė* „viksvų priaugusi vieta, viksvų pieva“. Žvirbliškių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelio ilgis 13 m. Jis teka kaimo pietine dalimi iš Kazio Vaštakos į Kazio Balaišio balą.

Vingis up.: lie. *vingis* „lanko pavidalo krypties pakeitimas, posūkis, linkis; tokio posūkie vieta; įlanka; lankstas, apylanka“ (žr. LHEŽ 355).

Daugiskaitos formos vandenvardžiai:

Paversmiai up.: lie. *paversmis* „pažliugusi, niekad neišdžiūstanti, žiemą neužšalanti vieta palei versmę; šaltinis versmė“ (žr. LHEŽ 251). Radžionių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka iš vakarų į rytus, iš *Aukštųjų* į *Laňką*. Abu pastarieji vietovardžiai – *Áukštosios* dirbama žemė ir *Lankà* bala – užrašyti toje pačioje anketoje.

Ūpiai 2 up.: lie. *ùpis* „didelė, natūrali vandens tėkmė, srovė, tekanti sausumos paviršiumi savo pačios išgraužta vaga“. Gučiūnų kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upės plotis – apie du žingsnius. Teka Gučiūnų kaimo vakarine puse. Išteka iš *Salāgirio* miško, teka per Jurkupių ir Gučiūnų kaimų laukus, įteka į Šetėkšną⁸, vasarą išdžiūsta, potvynių metu plačiai išsilieja.

Upėliai 3 upl.: lie. *upėlis* „mažas upelis“. Vaitkūnų kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, *Upėliai* teka

⁸ Dėl upių vardų *Ūpiai* dar žr. LUEV 179. Čia abiejų upėvardžių žiotys nenurodytos. Taigi tarpukario „Žemės vardų“ anketų medžiaga papildė turimus duomenis apie vandenų vardus.

iš *Salāgīrio* girios į *Dviragio* ežerą iš žiemų vakarų į pietus. Sausą vasarą išdžiūsta. Kiti du *Upėliai* teka per Gučiūnų ir Kalvių kaimus.

2. Vediniai

2.1. Galūnių *-ė, -is, -ys, -(i)us* vediniai:

Ilg-ė of., **Ilg-ė** up.: lie. *ilgas*, -à „kas tęsiasi į ilgumą, tolį (erdvėje)“ (žr. LHEŽ 129).

Ilg-ỹs || *Dvirāgis* of. || *Dvirāgis* || *Salū* ežeras ež.: lie. *ilgas*, -à „kas tęsiasi į ilgumą, tolį (erdvėje)“ (žr. LHEŽ 129).

Luol-ỹs of. || **Vluol-ỹs** ež. – spėjamai siejamas su la. *luōluōt* „puoselėti, glamonėti; supti, liūliuoti“. Dėl semantikos palyginimui pateikiamas upėvardis *Liūlỹs* Sml, kuris siejamas su lie. *liūliuoti* „banguoti, vilnyti, siūbuoti; būti išsiliejus, tyvuliuoti; supti, linguoti“ (žr. LHEŽ 200, 194).

Kalbamojo upėvardžio variantas *Vluolỹs*, manoma, yra antrinis, fonetiškai atsiradęs dėl labai sukietinto priebalsio *l*. Be to, kaip teigiama, variantas su *v* yra gana retas (žr. LHEŽ 200).

Pražuv-ỹs of. || **Pražuv-ỹs** up. – abejojant iš raštų težinomos lyties *Pražuvỹs* autentiškumu, bandoma spėti upės vardą buvus **Pražuvỹs*. Toliau pateikiamas lyginimas su upėvardžiu *Pražuvà* of. || *Pražuvikė* Šlv, kuris kildinamas iš lie. *(pra)žūti* „nežinia kur dingti“ (dėl tokio vv. *Pražuvỹs* kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 265). Buvus spėjamąjį upės vardą *Pražuvỹs* patvirtino Tytelių kaimo „Žemės vardų“ anketoje pastebėtas užrašymas *Pražuvỹs* šlapia pieva, dydis apie 4 ha, į žiemryčius nuo kaimo apie 450 m. Turimais vėlesniais duomenimis, jau 1979 metais, Rokiškio rajone Kamajų apylinkėje Tytelių kaime iš gyvosios kalbos užrašytas ir upelio vardas *Pražuvỹs*. VK lapelyje rašoma: „tai iš Gudiškio kaimo laukų ir pievų tekąs upelis <...>. Apie upelį esančios pievos taip pat vadinamos. Apie 4 ha pločio“. Susiejus šiuos turimus duomenis, paaiškėjo, kad gyvojoje kalboje vartotas upės vardas *Pražuvỹs*. Jis, manoma, sietinas su lie. *(pra)žūti*⁹.

Viñgr-ius up.: lie. *vingrūs*, -ì „vingiuotas, išsiraityęs“; plg. lie. *viñgris* „vingis“ (žr. LHEŽ 385–386).

Žabāl-is ež.: lie. *žābalas*, -à „aklas; užakęs, uždaras, aklinas“; dėl semantikos plg. *Āklis* ež. Dglš (žr. LHEŽ 395).

2.2. Priesagų *-aja, -eiša, -elis, -ėlis, -ija, -ijus, -inai, -inis, -intas* vediniai:

Bitin-ėlis ež. – greičiausiai iš lie. *bītinās* „bičių motina“ (žr. LHEŽ 66; LVŽ I, p. 501). Petrošiškio kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, „ežero išvaizda – bitės, dugnas dumblo ir pakraščiai smėlio“.

Dub-inaĩ up. – sietinas su lie. *dūbti* „darytis dubiam, rastis įdubai, linkti“; *dūbė* „įdubimas, slėnys“; *dubūs*, -ì „įdubęs, įduobtas, gilus“ (žr. LHEŽ 93; LVŽ II, p. 346–353).

Mal-eišā up. Sv (upės vardas užrašytas ir tiriamojo valsčiaus Taraldžių kaimo „Žemės vardų“ anketoje (dar žr. 6 išnašą). Joje rašoma, kad ši upė teka iš rytų į vakarus). Upėvardis spėjamai siejamas su lie., la. *mala* „pakraštys, krantas“; *jūr-mala* „jūrų pakraštys; pajūris“; *lỹg-mala* „krašto

⁹ Pasikartojančių žodžių reikšmės straipsnyje nenurodomos.

(indo) aukštis, kranto (upės) aukštis“, sen. bulg. *mal* „kalnas, kalnynas“, air. *mala* „antakis, vokas“, sen. isl. *mól* „išilgai kranto einantis pylimas, volas iš mažų akmenų“ (žr. LHEŽ 202–203; dar žr. Skardžius 1943, p. 318).

Skard-ėlis grv., upl.: lie. *skaŗdis*, *skaŗdŗius* „status šlaitas, krantas, stati atkalnė; įdubimas, dauba, tarpukalnė, griova“¹⁰. Griovio vardas užrašytas Čiŗų kaimo „Žemės vardų“ anketoje, upelio vardas – Mikniūnų kaimo anketoje. Pastarosios „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka į žiemryčius nuo kaimo.

Vaz-ajà up. – vandenvardžių tyrėjo A. Vanago teigimu, dėl priebalsio *z*, atitinkančio lie. *ŗ*, gali būti laikomas baltų dialektizmu, t. y. sėlišku vietovardžiu. Toliau pateikiamas lyginimas su upėvardžiu *Vaŗ-upỹs* Srv, kurio pirmasis sandas *vaŗ-* siejamas su lie. *vãŗis* „lengvos išvažiuojamosios vienkinkės ar dvikinkės rogės su sėdynėmis“, *vaŗiũoti* „judėti į priekį <...>; vykti“, *vėŗti* „važiuojama priemone gabenti“, la. *vazãt* „vilkti, tempti“, toliau – su sl. *vaziti* „veŗti“, sen. ind. *vãhati* „vyksta, važiuoja“, av. *vazaiti* „vyksta, skrenda“, lot. *vehere* „vykti, važiuoti“, got. *gawigan* „judėti, krutėti“, sen. isl. *vega* „judėti, judintis, vykti“. Taigi taip pat aiškinama ir upėvardžio *Vazajà* kilmė (dėl tokio kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 368, 369; dar žr. Būga III, p. 274; Vanagas 1970, p. 80).

Uos-ijà of. || *Trũmoniu upėlė* up.: lie. *ũosis* „alyvmedinių šeimos medis su karpytais plunksnos pavidalo lapais ir kieta mediena (*Fraxinus*)“ (žr. LHEŽ 353–354). Trumponių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, *Uosijà* išteka iš *Uosinto* eŗero, įteka į Ŗetekšnà; vietos žmonių vadinama *Trũmoniu upėlė* (dėl šio upėvardžio darybos ir kilmės žr. III. skyriaus 3. poskyryje).

Uos-intas of. || *Uos-ĩjus* || *Katiŗius* eŗ.: lie. *ũosis* „alyvmedinių šeimos medis su karpytais plunksnos pavidalo lapais ir kieta mediena (*Fraxinus*)“ (dėl tokio vietovardžių *Uosintas*, *Uosĩjus* kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 353–354).

2.3. Užrašytas vienas priešdėlio *pa-* vedinys ***Pa-mendrinis*** upl., kuris galėtų būti sietinas su lie. *mendrinė ar pan., plg. *mėndrė* „varpinių šeimos vandens augalas ilgu tuŗciaviduriu stiebu (*Phragmites communis*)“. Čiŗiŗskio viensėdžio „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka per viensėdžio laukus iš Ŗiaurės rytų pusės į pietus, turi skardŗius. Teka tik smarkiai palijus, vasarà išdŗiũsta.

3. Sudurtiniai vandenvardŗiai (dũriniai)

Sudurtiniais vadinami vandenų vardai, padaryti dviejų žodŗių sandũros būdu (plg. Vanagas 1970, p. 225). Didŗiosios dalies Kamajų apylinkių sudurtinių vandenvardŗių (beje, kaip ir visos Lietuvos) antrasis sandas *-eŗer-*, *-up-*, *-upel-* yra iš bendrinių žodŗių *eŗeras* „pastoviai pripildyta vandens natũrali loma“, *upė*

¹⁰Tenka pastebėti, kad vietovardŗių, turinčių deminutyvų darybai būdingas priesagas, kurių darybos pamatas bendrinis daiktavardis, darybos būdo nustatymas yra gana probleminis. Kalboje greta šių toponimų funkcionuoja su įvairiomis priesagomis padarytų deminutyvinių variantų, todėl vietų vardai gali būti atsiradę būtent iš jų, pvz.: vv. *Salãitė: salãitė: salã*; vv. *Žemėlė: žemėlė: žemė*, taip pat ir *Skardėlis: skardėlis: skaŗdis, skaŗdŗius*. Laikantis tokio darybos modelio, Ŗiuos vietovardŗius tektų laikyti pirminiais. Tačiau lietuvių toponimikoje egzistuoja nuostata, kad tai nebūtų teisinga. „Visų pirma dėl to, jog absoliuti dauguma apeliatyvų, teoriŗkai galinčių būti pamatiniais žodŗiais, nėra nominaciniai nomenklatũriniai geografiniai terminai, kadangi leksiniu poŗiũriu jie nėra neutralūs ir turi tam tikrà vertinamąjį emocinį atspalvį“ (plačiau žr. Bilkis 1999, p. 51–95; 2008, p. 33). Tokį vienos vietovardŗių klasės (helonimų) vienetų vertinimą pritaikius straipsnyje analizuojamiems vietovardŗiams, tarpukariu užrašyti vietų vardai, turintys deminutyvų darybai būdingas priesagas, laikytini priesagų vediniais (išskyrus *Upėlis: upėlis* „maŗa upė“).

(*ùpis, upÿs*) „didelė natūrali vandens tėkmė, srovė, tekanti sausumos paviršiumi savo pačios išgraužta vaga“, *upėlis* „maža upė“. Šiame poskyryje kalbant apie sudurtinius vandenvardžius, kurių antrasis sandas turi *-ežer-*, *-up-* arba *-upel-*, nurodoma, iš kokio bendrinio žodžio yra pirmasis sandas.

Ākl-ežeris ež.: lie. *āklas*, -à „tamsus; uždaras, aklinas“ (žr. LHEŽ 37; LVŽ I, p. 35).

Ānt-upis of. || **Ant-upÿs** || *Žliubių upėlis* up.: lie. *ántis, ántė* „naminis ar laukinis vandens paukštis (*Anas*)“, dar plg. pr. *antis* „antis“ (PKEŽ I 85) (žr. Savukynas 1960, p. 295; LHEŽ 42; LVŽ I, p. 122–123). Krylių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, *Antupÿs* teka iš rytų į vakarus, įteka į Ilgio ežerą (oficiali ežero vardo forma – *Dviragis*), teka tik palijus.

Čerč-iupÿs of. || **Serč-iupÿs** up. – vandenvardžių tyrėjo A. Vanago teigimu, la. vv. *Cęrsupji* (kaimo vardas) rodo tokią upės vardo *Čerčiupÿs* evoliuciją: **Kersiupys* > **Cersiupys* > *Čerčiupÿs*. Varianus *Serčiupÿs*, manoma, tokią raidą patvirtina: **Cersiupys* dėl metatezės išvirto į **Serciupys* > *Serčiupÿs*. Tyrėjo nuomone, tai būtų sėliškas vietovardis, kurio pirmasis sandas *čerč-* < **cers-* sietinas su la. *šķęrss* „skersas“; galbūt tai sėlių-prūsų paralelė (sėl. **kers-*; pr. *kērschan*). Toliau, greičiausiai dėl semantikos, pateikiamas lyginimas su upėvardžiais *Skersupÿs* Krkn, *Skeřsupis* VI (dėl tokio upėvardžio *Čerčiupÿs* || *Serčiupÿs* kilmės aiškinimo dar žr. LHEŽ 76; Savukynas 1962, p. 191; LVŽ II, p. 49).

Dvi-ragis of., **Dvi-rāgis** || *Ilgÿs* || *Salų ežeras* ež. – esama dviejų skirtingų A. Vanago aiškinimų dėl ežero vardo *Dviragis* kilmės ir darybos: vienu atveju tyrėjas jį kildina iš lie. *dù* „skaičius, skaitmuo ir kiekis 2“ ir *rāgas* „smailus žemės plotas, įsikišęs į jūrą, ežerą ar mišką, pusiasalis“ ir laiko jį sudurtiniu vv. (dūriniu) (žr. Vanagas 1970, p. 253); kitu atveju – kildina iš lie. *dviragis*, -ė „kas su dviem ragais“ ir laiko pirminiu (žr. LHEŽ 99). Taraldžių kaimo „Žemės vardų“ anketoje užrašytas oficialiai vartojamo ežero vardo *Dviragis* kirčio variantas *Dvirāgis*. Pastarojo varianto buvimas leistų manyti, kad įtikimesnė yra pirmoji vandenvardžių kilmės ir darybos aiškinimo versija (dėl tokio aiškinimo dar žr. LVŽ II, p. 375–377), todėl jie pateikiami ir analizuojami būtent šiame dūrinių skyriuje.

Ilg-a-ragÿs || **Ilg-a-rāgis** ež. (Dviragio) dalis: lie. *ilgas*, -à „kas tęsiasi į ilgumą, toli (erdvėje)“ ir lie. *rāgas* „smailus žemės plotas, įsikišęs į jūrą, ežerą ar mišką, pusiasalis“ (žr. LHEŽ 129).

Koj-ā-vietė upl.: lie. *kója* „viena iš porinių kūno dalių, kuriomis žmogus ar koks kitas padaras eina“ ir lie. *vietà* „plotas, erdvė, kurioje kas yra ar vyksta; vietovė (pagal jos išvaizdą, reljefą, sudėtį ir pan.)“. Tokį upėvardžio kilmės aiškinimą galėtų paremti ir bendrašakniai lietuvių vandenvardžiai *Kója* ež. Vg, *Kojėlė* up. Jšn ir kt., kuriuos vietovardžių tyrėjas A. Vanagas taip pat kildina iš lie. *kója* (dėl tokio minėtų vietovardžių kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 161).

Rūd-upÿs up.: lie. *rūdà* „gamtinė mineralinė medžiaga, iš kurios gaunami metalai“ (žr. LHEŽ 282).

Sen-kelė || *Jononiškio upėlis* upl. Kamajai, į Dviragio ež. – greičiausiai iš *sėnas*, -à „jau kuris laikas esantis, seniai atsiradęs, padarytas, įsigytas“ ir *kėlias* „žemės ruožas, kuriuo einama, važiuojama“. Urlių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis turi du vardus *Senkelė* ir *Jononiškio upėlis* (dėl pastarojo vv. darybos ir kilmės aiškinimo

žr. II. skyriaus 2. poskyryje). Anketoje rašoma, kad upelis išteka iš *Šilėlio* pelkės (šis pelkės vardas taip pat užrašytas Urlių kaimo anketoje), įteka į Dviragio ežerą, vasarą upelis išdžiūsta.

Šalt-upỹs up.: lie. *šáltas*, -à „kurio žema vandens temperatūra“ (žr. LHEŽ 325).

Šešk-upỹs of. || **Šešk-ùpis** up.: lie. *šėškas* „plėšrus kiaunių šeimos žvėrelis (*Mus-tela putorius*)“ (dėl tokio vv. *Šeškupỹs* kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 329). Kita vertus, įtikinamesnė atrodytų asmenvardinė upėvardžio kilmės galimybė iš pvd. *Šėškas*, *Šėškus* ar pan. Šių asmenvardžių paplitimą tiriamame plote paliudija ir LPŽ duomenys – žr. LPŽ II 917. Naujasodės kaimo „Žemės vardų“ anketoje užfiksuotas oficialiai žinomo ir vartojamo upės vardo *Šeškupỹs* nežinomas variantas *Šeškùpis*.

4. Sudėtiniai vandenvardžiai

4.1. Sudėtiniai kilmininkiniai vandenvardžiai. Jie sudėti iš dviejų žodžių, kurių pirmasis – bendrinio žodžio (vienaskaitos ar daugiskaitos formos) kilmininkas, antrasis – geografinis nomenklatūrinis terminas (taip pat ir deminutyvinės šių terminų formos) *upėlis*, *upeliūkas*, *skařdžius*.

Ajerũ upeliūkas upl.: lie. *ājeras* „pelkių augalas ilgais, stipriai kvepiančiais lapais (*Acorus calamus*)“ (žr. LVŽ I, p. 30). Samaniškio viensėdžio „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka į šiaurės vakarus, ribojasi su Greviškių kaimu (SI). Išteka iš pastarojo kaimo balų, įteka į Vabolių kaimo (Lkšt) balas.

Ardamėlių upėlis of. || **Ardymėlių upėlis** up. – upėvardis kildinamas iš dabar nebežinomo vietovardžio **Ardamėliai*, kurio išvestinis kamienas *ard-am-* siejamas su lie. *ařdas* „duobė, klanas“; *ardýti* „griauti, versti; rausti, kasti, kapstyti“ neatmetant ryšių su skr. *árdati* „teka, bėga“; *ārdrá-* „drėgnas, šlapias“ ir pan. (žr. LHEŽ 46). Upės vardo kito varianto *Ardymėlių upėlis* buvimas leistų manyti, kad kamienas *ardamēl-* gali būti antrinis, atsiradęs iš pirminio *ardymēl-*, kuris iš lie. **ardymėlis* – toliau žr. *Ardymėlių upėlis* (dėl tokio vv. kilmės aiškinimo dar žr. LVŽ I, p. 171).

Ardymėlių upėlis || **Ardamėlių upėlis** of. up. – upės vardas kildinamas iš vv. **Ardymėliai*, kurio išvestinis kamienas *ard-ym-* siejamas su lie. *ařdas*, *ardýti* taip pat neatmetant ryšių su skr. *árdati*, *ārdrá* (žr. LHEŽ 46). Struktūriniu požiūriu tokia kilmės galimybė yra abejotina, nes upėvardis greičiausiai nėra archajiškas, o kilęs iš lie. **ardymėlis*, plg. *ařdymas*, *ardýti* „griauti, versti; naikinti“, tai galėtų paremti ir panašios struktūros lietuvių vietovardžiai *Maišymai*, *Pagrąžymas* (VK) (žr. LVŽ I, p. 171). Rimšionių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, *Ardymėlių upėlis* vasarą išdžiūsta.

Kapũ Skařdžius up.: lie. *kapaĩ* „vieta, kur laidojami žmonės“ ir lie. *skařdžius* (žr. LHEŽ 146).

Mėlnyčios upėlis upl.: lie. *mėlnyčia* „malūnas“. Šedupio viensėdžio „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka į vakarus nuo viensėdžio; teka tik pavasarį.

Pagirė upėlis upl.: lie. *pagirė* „grios pakraštys; laukas prie girios“. Krylių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka iš žiemų į pietus ir įteka į *Pakluōnių* balą, kurios vardas taip pat užrašytas šioje anketoje.

Ūpių Skařdžius up.: lie. *ùpė*, *ùpis* „didelė, natūrali vandens tėkmė, srovė, tekanti sausumos paviršiumi savo pačios išgraužta vaga“ ir *skařdžius* (žr. LHEŽ 354–355).

Išanalizuoti I. skyriaus 4.1. poskyrio vandenvardžiai turi vietos reikšmę arba nuskaido kokią vietos ypatingumą. Lokalinę (vietos) reikšmę turi upelių vardai *Kapų Skaždžius*, *Mėlnyčios upėlis*, *Pagirės upėlis*; vandenvardžiuose *Ajerų upeliukas*, *Ūpių Skaždžius* kilminkas rodo būdingas vandenų vardų ypatingumas (auga daug ajerų; skardis vandeningas, teka daug upių).

4.2. Užrašyti du sudėtiniai kvalifikaciniai¹¹ upėvardžiai:

Dìdysai upėlis of. || ***Dìdisai upėlis*** up. – iš tarminių įvardžiuotinių būdvardžio formų lie. *dìdysai*, *dìdisai*, plg. *dìdis*, *-ì* „žymus savo apimtimi, stambus“, ir *upėlis* (žr. LHEŽ 85; LVŽ II, p. 224–242).

Sìdabrìnis upėlis upl.: lie. *sidabrìnis* „žvilgėjimu ir spalva panašus į sidabrą“ ir *upėlis*. Vandenvardis užrašytas 1938 m. Rokiškio apskrities Kamajų girininkijos anketoje. Šios anketos duomenimis, upelis įteka į Lìminą (ež. Jž).

II. Iš asmenvardžių ir apeliatyvinių asmenų pavadinimų kilę vandenvardžiai

1. Vediniai

1.1. Galūnės *-ė* vedinys:

Brig-ė up. – greičiausiai iš avd. *Brigys* (LPŽ I 308), plg. la. pvd. *Briga*, *Brigis* (Staltmane 1981, p. 115, 141) (dėl vv. kilmės aiškinimo dar žr. LVŽ I, p. 567).

1.2. Užrašytas vienas priesagos *-iškis* vedinys upėvardis ***Lies-iskis***. Upės vardo lytis dėl disimiliacijos, manoma, padaryta iš *Liesiškis, kuri – iš avd. *Liesis*, *Liesys* (žr. Vanagas 1970, p. 174). Vėliau kalbamąjį vietovardį bandyta kildinti iš dirvos, krūmų vardo *Liesiškis* (žr. LHEŽ 190). LPŽ duomenimis, tiriamame plote yra gyvenę šeimos su šiomis pavardėmis: *Liesis* – Jūžintų, *Liesys* – Panemunėlio apylinkėse (žr. LPŽ II 78); priesaga *-isk-* – asmenvardinį posesyvumą reiškiančio vedinio darybos formantas. Taigi upėvardžio reikšmė „Liesiui priklausantis“ paremia pirmąjį vandenvardžio aiškinimo versiją.

2. Sudurtiniai vandenvardžiai (dūriniai)

Jie sandūros būdu padaryti iš asmenvardžio ar apeliatyvinio asmens pavadinimo ir geografinio nomenklatūrinio termino *upė*. Toliau aiškinama tik pirmojo šių vietovardžių sando kilmė.

Kisiėl-upis up.: pvd. *Kisiėlius* (LPŽ I 1004–1005); kita vertus, galima kilmė ir iš lie. *kisiėlius* „skysta košė (valgis) iš raugintos avižinių miltų sunkos arba uogų sulčių su krakmolu; skysta purvynė, marmalynė“. Nors vandenvardžių tyrėjas A. Vanagas pateikia ne vieną upėvardžio kilmės aiškinimo versiją, pats linkęs laikytis pirmosios (asmenvardinės). Jis rašo: „turint galvoje, kad Kamajų apylinkėse ir dabar pavardė *Kisiėlius* gana dažna¹², pirmoji prielaida,

¹¹Kvalifikaciniais vadinami sudėtiniai vandenų vardai, kurių abu žodžiai yra vardininko linksnio (plg. Vanagas 1970, p. 273).

¹²LPŽ duomenimis, Kamajų apylinkėse gyvena dvi šeimos, Obelių – viena.

manoma, įtikimesnė“ (dar žr. LHEŽ 158). Pastarąją prielaidą paremia ir Nevierių kaimo „Žemės vardų“ anketos 1935 m. duomenys: „šalia upelio gyvena Kisielius“. Anketoje dar rašoma, kad vasarą upelis išdžiūsta.

Merg-upys up.: lie. *mergà* „suaugusi netekėjusi moteris, mergina“ (dar žr. LHEŽ 211–212). Juodonių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, vanduo bėga tik pavasarį, šiaip išdžiūsta.

3. Sudėtiniai vandenvardžiai

Užrašyti vandenvardžiai yra sudėtiniai kilmininkiniai. Jie sudėti iš dviejų žodžių, kurių pirmasis – asmenvardžių (*Kiela*, *Pročkys*), apeliatyvinių asmenų pavadinimų (*jononiškis, *kūnigas*), mitinės būtybės pavadinimo (*vėlnias*) kilmininkas, antrasis – geografinių nomenklatūrinių terminų deminutyvinės formos *upėlis*, *ežerėlis* ir bendrinis žodis lie. *līnija* „<...> siaura juosta kieno nors paviršiuje“. Vieno iš kalbamųjų vandenų vardų pirmasis dėmuo yra sudėtinis – *Šveītas Jōnas*.

Jononiškio upėlis of. || *Sėnkelė* up. – sudėtinio vv. pirmasis dėmuo kilęs iš apeliatyvinio asmens pavadinimo *jononiškis „Jononių gyventojas“, padaryto iš kaimo vardo *Jononys* Dbk (ATSŽ II 107). Nepagrįstai spėjama, kad vandenvardis galėtų būti kilęs iš kokio kito vietos (pievos, balos ar pan.) vardo *Jononiškis (žr. LHEŽ 137). Pastarojo vv. buvimo nepaliudija „Žemės vardų“ anketų bei VK medžiaga.

Kielos upėlis upl. – greičiausiai iš pvd. *Kiela* (LPŽ I 988). Žliubų kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka per Juodkalnio viensėdžio laukus link Žališkių (nom. *Žališkės*) viensėdžio. Įteka į pievas ties rytine Petrošiškio ežero dalimi. Teka tik smarkiai palijus, vasarą išdžiūsta.

Kūnigo līnija grv.: lie. *kūnigas* „dvasininkas (ppr. katalikų)“. Griovio vardas užrašytas Kariūnų kaimo „Žemės vardų“ anketoje.

Pročkio upėlis upl.: pvd. *Pročkys* (LPŽ II 515). Vaičionių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelis teka 1 km į vakarus nuo šio kaimo.

Šveīto Jōno upėlis || *Lōbas* upl. – iš šventojo (jo skulptūros) vardo *Šveītas Jōnas* (dėl jo žr. LE IX 447–449) ir lie. *upėlis* „maža upė“;

Vėlnio ežerėlis ež.: lie. *vėlnias* „žemės ir požemio dievaitis, kipšas, pinčiukas“ ir lie. *ežerėlis*, plg. *ežeras* „pastoviai pripildyta vandens natūrali loma“. Žeimių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, ežeras telkšo šiaurinėje kaimo dalyje, prie Petrošiškio dvaro pievų, jo dydis – 0,5 ha. Aplink apaugęs ajerais ir meldais. Pasakojama, kad naktį ties tuo ežerėliu vėlniai praeivius klaidina.

Kaip matyti iš pastarojo (II.) skyriaus tyrimo medžiagos, daugelis iš aptartųjų vandenų vardų turi posesyvinę reikšmę. Šių antrinių vietovardžių pirmieji sandai (sandūros būdu padarytų vandenvardžių) ir kilmininku išreikšti pirmieji dėmenys (sudėtinių vandenvardžių) dažniausiai rodo vietos priklausomybę asmeniui. Keletą iš jų sunku atskirti nuo memorialinių¹³, nes *Mergupys*, *Kūnigo līnija* ir kt. galėjo būti taip pavadinti ne dėl to, kad tekėjo per kunigo ar kito asmens žemę, bet todėl, kad minėti asmenys kaip nors kitaip su vandenų vardais susiję. Mažiau abejonių kyla dėl vandenvardžių *Šveīto Jōno upėlis* ir *Vėlnio ežerėlis* memorialinės reikšmės.

¹³Dėl termino žr. Savukynas 1963, p. 239.

III. Iš kitų vietovardžių kilę vandenvardžiai

1. Pirminiai vandenvardžiai

Vieno ežero vardo, telkšančio Kamajų apylinkėse, abu variantai *Čerčiupys* || *Serčiupys*, manoma, be darybos priemonių padaryti iš upės vardo variantų *Čerčiupys* || *Serčiupys*. Tokiu būdu ežero vardams perkeltas upėvardžiams būdingas antrasis sandas *-up-*:

Čerčiupys of. || *Serčiupys* ež. – iš upės vardo *Čerčiupys*.
Serčiupys || *Čerčiupys* of. ež. – iš upės vardo *Serčiupys*.

2. Vediniai

Užrašytas vienas priesagos *-elis* vedinys: **Luol-ėlis** ež. – iš ežero vardo *Luolys* (žr. Vanagas 1970, p. 114).

3. Sudėtiniai kilmininkiniai vandenvardžiai

Šiuose vandenvardžiuose pirmuoju dėmeniu eina vietovardžio (dažniausiai gyvenamosios vietos, žemėvardžio, kito vandenvardžio) kilmininkas, antrasis dėmuo – geografinis nomenklatūrinis terminas *ėžeras*, deminutyvinės šio ir kitų terminų formos *ėžerėlis*, *upėlė*, *upėlis* ar kitas hidroobjekto pavadinimas *rāvas* „griovys“:

Aukštākalmių ėžeras ež. – iš kaimo vardo *Aukštākalmiai* (ATSŽ II 16) (žr. Savukynas 1960, p. 298; LHEŽ 52; LVŽ I, p. 228).

Gaveikių ėžerėlis ež. – iš kaimo vardo *Gaveikiai* (ATSŽ II 79) (žr. LHEŽ 109).

Juodonių upėlis up. – iš kaimo vardo *Juodónys* (ATSŽ II 110) (žr. LHEŽ 138).

Kęstutiškio ėžeras ež. – iš viensėdžio vardo *Kęstutiškis*, užfiksuoto 1935 m. tiriamojo valsčiaus „Žemės vardų“ anketoje (dėl vv. kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 154).

Krėlių upėlis up. – iš kaimo vardo *Krėliai* (ATSŽ II 141) (žr. LHEŽ 166).

Luolio rāvas grv. – iš ežero vardo *Luolys*. Kamajų miestelio „Žemės vardų“ anketos duomenimis, griovys yra 2 km ilgio. Jis išteka iš Luolio ežero ir įteka į Šetekšnos upę *Kamajų lankojė* (šis pievos vardas užrašytas Kamajų miestelio anketoje).

Minčiūnų upėlis upl. – iš kaimo vardo *Minčiūnai* (ATSŽ II 186) (žr. LHEŽ 217).

Petriūšiškio ėžeras ež.: *Petriūšiškis* k. Alz (ATSŽ II 240) (žr. LHEŽ 256).

Prėčkų ėžerėlis ež. – iš kaimo vardo *Prėčkiai* (ATSŽ II 249) (žr. LHEŽ 266).

Salų ėžeras || *Dvirāgis* of. || *Dvirāgis* || *Ilgys* ež. – iš miestelio vardo *Sālos* Sl (ATSŽ II 271) (žr. LHEŽ 289).

Skynimėlio rāvas grv. – iš pievos dalies vardo *Skynimėlis*. Tiek griovio vardas, tiek pievos dalies vardas *Skynimėlis*, iš kurio kildinamas vandenvardis, užrašyti Duokiškio bažnytkaimio „Žemės vardų“ anketoje.

Trūmonių upėlė || *Uosijà* of. up. – iš kaimo vardo *Trūmonys* (ATSŽ II 321). Vandenvardis užrašytas Trūmonių kaimo „Žemės vardų“ anketoje.

Urlių ėžeras ež. – iš kaimo vardo *Urliai* (ATSŽ II 324) (žr. LHEŽ 355).

Vinkšnynės upėlis up. – iš viensėdžio vardo *Vinkšnynė*, užfiksuoto 1935 m. tiriamojo valsčiaus „Žemės vardų“ anketoje (dėl vv. kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 386).

Vinkšnynės viensėdžio „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upelio ilgis – apie 1 km, jis išteka iš valdiško Vinkšnupės miško ir įteka į Šetekšną, vasarą išdžiūsta.

Žydėliškių upėlis up. – iš dirvos vardo *Žydėliškės* (VK) (žr. LHEŽ 400).

Žliubų upėlis || *Añtupis* of. || *Antupys* up. – iš kaimo vardo *Žliubaĩ* (ATSŽ II 362) (žr. LHEŽ 405).

Šiame skyriuje (III.) sudėjimo būdu padarytų vandenų vardų (žr. 3. poskyrį) pirmieji dėmenys rodo hidroobjektų lokalinę priklausomybę, artumą kitiems, pasakytams vietovardžių kilmininku, objektams. Iš dalies tokie vietovardiniai kilmininkiniai vandenvardžiai gali turėti ir posesyvinę reikšmę¹⁴.

IV. Galimos dvejopos kilmės vandenvardžiai

Šnyp-iškis ež. (Dviragio) dalis – kaip ir dauguma bendrašaknių lietuvių vandenvardžių (remiantis A. Vanago nuomone), ežero vardas, matyt, bus kilęs iš lie. *šnìpas* „snukio galas, knyslė (ppr. kiaulės)“, plg. la. *šnipis* „iškyšulys, pusiasalis; aštrus kampas; nosis“. Tyrėjo teigimu, tai konfigūracinės reikšmės vandenvardis. A. Vanagas neatmeta ir asmenvardinės vietovardžio kilmės galimybės – iš pvd. *Šnìpas*¹⁵ (žr. LHEŽ 334). Šis vv. galėtų būti vertinamas ir kaip ne visai aiškaus darybos pamato. Abejonių lieka ir dėl vandenvardžio bei pamatinio žodžio šaknies balsio neatitikimo.

Žvirbli ežerėlis ež. – pateikiamos dvi ežero vardo kilmės aiškinimo galimybės: iš lie. *žvirblis* „kikilių šeimos sodybų, miestų nedidelis paukštis (*Passer*)“, taip pat neatmetama ir asmenvardinė kilmės galimybė iš pvd. *Žvirblis* (žr. LHEŽ 408). Pastaroji ežero vardo kilmės aiškinimo versija yra įtikinamesnė. Greičiausiai tai antroponiminis kilmininkinis vietovardis, turintis posesyvinę reikšmę („Žvirbliui priklausantis“). LPŽ duomenimis, Kamajų apylinkėse gyveno penkios šeimos, turėjusios šią pavardę (žr. LPŽ II 1354).

Kamajų valsčiaus vandenų vardų tyrimo duomenys apibendrinami lentelėje.

Vandenvardžiai pagal kilmę	Vandenvardžiai pagal darybą					Iš viso	
	Pirminiai	Vediniai			Sudurtiniai (dūriniai)	Sudėtiniai	
		Galūnių	Priesagų	Priešdėlio			
Iš bendrinių žodžių	26	8	9	1	15	9	68 (~70%)
Iš asmenvardžių, apeliatyvinių asmenų pavadinimų	–	1	–	–	2	6	9 (~9%)
Iš kitų vietovardžių	2	–	1	–	–	16	19 (~19%)
Galimos dvejopos kilmės	–	–	–	–	1	1	2 (~2%)
Iš viso	28 (~29%)	9 (~9%)	10 (~10%)	1	18 (~19%)	32 (~33%)	98

Iš lentelės matyti, kad darybos ir kilmės požiūriu pavyko įvertinti ir aprašyti didžiąją dalį (98 vnt. (~94%)) iš 104 vnt.) Kamajų valsčiaus vandenų vardų.

¹⁴Dėl lokalių ir posesyvinės reikšmės vv. dar žr. Savukynas 1963, p. 237–238.

¹⁵LPŽ duomenimis (žr. LPŽ II 966), Kamajų apylinkėse gyvenusių asmenų su šia pavarde neužfiksuota.

Nustatyta, kad šiame Šiaurės Rytų Lietuvos plote dažniausiai jie padaromi sudėjimo būdu (32 vnt., ~33%). Kiek mažiau nei trečdalis (28 vnt., ~29%) tirtu ploto vandenvardžių padaroma be darybos priemonių. Dar mažiau čia produktyvūs (18 vnt., ~19%) yra sudūrimo būdu padaryti vandenų vardai. Apie dešimtadalį Kamajų apylinkių vandenvardžių yra priesagų (10 vnt., ~10%) ir galūnių (9 vnt., ~9%) vediniai, užrašytas vienas priešdėlio vedinys.

Kaip parodė tyrimas, daugiau nei pusės (68 vnt., ~70%) Kamajų valsčiaus vandenvardžių darybos pamatas yra bendriniai žodžiai. Likusi dalis kalbamųjų vietovardžių (28 vnt., ~28%) kilusi iš tikrinių žodžių: (9 vnt., ~9%) yra asmenvardinės ir 19 vnt., ~19% – vietovardinės kilmės. Užrašyti du upėvardžiai, kurių tiek apeliatyvinė, tiek oniminė kilmės galimybė laikomos lygiavertėmis.

Kelis Kamajų valsčiaus apylinkėmis tekančius upėvardžius svarbiausiais tikrinių žodžių analizės požiūriais įvertinti pavyko tik iš dalies (6 vandenvardžius iš 104 užrašytų). Toliau jie pateikiami ir analizuojami atskirame skyriuje.

V. Ne visai aiškios kilmės ar darybos vandenvardžiai

Apeikė up. – šio upės vardo ne visai aiškus pamatinis kamienas, todėl jo daryba taip pat ne visai aiški. Upėvardis galėtų būti sietinas su pr. *ape* „upė“ (PKEŽ I 86) ir laikytinas priesagos *-eikė* vediniu; kita vertus, neatmestinas ryšys su avd. *Apeikis* (LPŽ I 114), kuomet vv. būtų laikytinas galūnės *-ė* vediniu (žr. Vanagas 1970, p. 108; LHEŽ 43, 44; LVŽ I, p. 143).

Šet-ekšnà up. (taip vadinamas Jaros aukštupys). Manant, kad upėvardis yra priesagos *-ekšna* vedinys, svarstoma dėl galimo siejimo su kaimo vardu *Šatės* Šts, upėvardžiu *Šatà* Ms, nes XIV a. rašytiniuose šaltiniuose *Šetekšnà* = *Sattaxen*. Remdamasis šiuo užrašymu, Kazimieras Būga upėvardį laikė sėlišku ir kilmės požiūriu siejo su kuršiškais upėvardžiais (dėl tokio upės vardo *Šetekšnà* darybos aiškinimo žr. Skardžius 1941, p. 292; Vanagas 1970, p. 112; dėl kilmės aiškinimo žr. Būga, III 241, 822, 173, 235; LHEŽ 330, 326–327). Taigi upės vardo *Šetekšnà* šaknis galėtų būti sietina su lie. *šėtioti* „smarkauti, siautėti; mėtytis, blaškytis; dūkti, šėlioti“.

Balandišchio viensėdžio ir Špokiškio kaimo „Žemės vardų“ anketų duomenimis, upė išteka iš *Samānių* balos. Duokiškio bažnytkaimio anketoje pastabų skiltyje rašoma, kad Šetekšnos vardas Duokiškio gyventojams retas, upę vadina „*ta pati, kur per Kamajus*“.

Kiti ne visai aiškios kilmės vandenvardžiai darybos požiūriu laikytini dūriniais.

Lėšk-upỹs of. || **Lešk-upỹs** up. – upėvardis spėjamai siejamas su la. *lekšte* (gen. *lešku*) „tokia žuvis“, tačiau neatmetama ir siejimo su lie. *lėšti* „aprinti, atlyžti; mažėti, slūgti, atsileisti“ galimybė (žr. LHEŽ 186–187). Pirmoji kilmės aiškinimo versija tiek struktūriškai, tiek semantiškai yra labiau įtikima. Dėl upėvardžio pirmojo sando ir lie. *lėšti*, *-ta* (*-a*), *-o* struktūrinio neatitikimo, antrasis siejimo atvejis, atrodo, yra netikslus.

Žoỹg-upis of. || **Žovyg-upỹs** up. – svarstoma dėl įmanomo siejimo su lie. *žovygauti* „spigiai žviegti“, dėl semantikos pateikiamas lyginimas su upėvardžiu *Žvėglis* < *Žvieglỹs* Užp (šis siejamas su lie. *žviēgti* „šaižiai žvengti; cypiti; žvangėti, čerkšti, džerkšti“) ar su pievos vardu *Žoỹgė* Rs (pastarasis vv. A. Vanago siejamas su žemaičių bendrinium žodžiu

žvygulys „spindesys, mirgesys, žvilgesys“, žvõguliuoti „spindėti, žvilgėti“, la. zõiguõut „spindėti, žvilgėti“) (dėl tokio upėvardžio Žvõgupis || Žvygupys kilmės aiškinimo žr. LHEŽ 407).

Upėvardžio siejimą su lie. žvõgauti paremia ir gausūs lingvistinės geografijos duomenys iš LKŽ_{e2}. Čia žvõgauti „rėkti“ (*O, būdavo, [lakštingalos] ir švilpia, ir žvygaujasi Pnm*), „švilpti“ (*Žvygaujančios po mišką kulkos* iš A. Vienuolio-Žukausko raštų), šnek. „rėkauti, spygauti“ (*Nustokit, vaikai, žvygaut!* Dbk), šnek. „garsiai juoktis, kikenti“ (*Jaunimas te žvygauja prie ežero, negi [kaip] seniokai sėdės namie Antš*), šnek. „negražiai dainuoti“ (*Koks te jų dainavimas, žvygauja vienu balsu Sb*). Dar plg. lie. žvygúoti „smarkiai, spigiai rėkti (ppr. apie kiaules)“ (*Geriau mano tėvelio kiaulelės žvyguoja, negu šitas muzikantėlis dabar čyruoja An*), prk. „švilpti kaukti“ (*Pelkėse kvarkia varlės, arčiau į miestą pūkščia, žvyguoja garvežiai* iš A. Vienuolio-Žukausko raštų). Iš pamatinių žodžių reikšmių gausos aiškėja, kad upė vardą gavo dėl tekančio vandens skleidžiamo garso. Šis, tikėtina, išsiskyrė specifiškumu: priminė smarkų, spigų rėkimą, panašų į kiaulių žviegimą, arba buvo panašus į švilpimą, kaukimą (plg. prk. „švilpti kaukti“).

Kita vertus, galbūt ši vandenvardį galima sieti ir su lie. žvygúoti, -úoja, -ávo „blizgėti“, la. zvidzēt „spindėti, žerėti“ (LVV IV 774). Taigi upės vardo kilmė ne visai aiški.

Nevierių kaimo „Žemės vardų“ anketos duomenimis, upė išteka iš *Pajúodbali* (balos vardas užrašytas šioje anketoje), vasarą vietomis išdžiūsta.

Išvados

Straipsnyje aptarti 104 Rokiškio apskrities, Kamajų valsčiaus, vandenvardžiai: 30 ežerų, 70 upių bei upelių ir 4 griovių vardai. Šie seniausio vietovardžių sluoksnio reprezentantai išnagrinėti svarbiausiais tikrinių žodžių analizės požiūriais – darybos ir kilmės. Nustatyta, kad dažniausiai čia jie padaromi sudėjimo būdu (~33%). Kiek mažiau nei trečdalis (~29%) tirtų plotų vandenvardžių padaroma be darybos priemonių. Dar mažiau produktyvūs (~19%) yra sudūrimo būdu padaryti vandenų vardai. Apie dešimtadalis Kamajų apylinkių vandenvardžių yra priesagų (~10%) ir galūnių (~9%) vediniai, užrašytas vienas priešdėlio vedinys.

Kilmės požiūriu kiek daugiau nei du trečdaliai tirtų vandenvardžių padaryta iš bendrinių žodžių (~70%). Likusi dalis vandenų vardų (~28%) kilusi iš tikrinių žodžių: iš asmenvardžių (~9%) ir iš kitų vietovardžių (~19%). Užrašyti du upėvardžiai, kurių tiek apeliatyvinė, tiek oniminė kilmės galimybė laikomos lygiavertėmis.

Remiantis vandenvardžių tyrėjo A. Vanago išdėstytomis nuostatomis dėl šių vietovardžių atsiradimo laiko, manoma, kad didžioji dalis (93 vnt. iš 104) aptartų Kamajų valsčiaus vandenų vardų priklauso vėlyvajam lietuvių hidronimų sluoksniui – jų kilmei paaiškinti pakanka lietuvių kalbos žodžių. Tai ir posesyvinės, memorialinės ar vietos reikšmės vandenvardžiai. Jie padaryti: 1) iš asmenvardžių, apeliatyvinių asmenų pavadinimų ar mitinės būtybės pavadinimo – a) sudurtiniai *Kisiēlupis* up., *Mergupys* up.; b) sudėtiniai *Jononiškio upėlis* up., *Kielos upėlis* upl., *Kūnigo linija* grv., *Prōčko upėlis* upl., *Šveño Jōno upėlis* upl., *Vėlnio ežerēlis* ež.; 2) a) iš gyvenamųjų vietų vardų *Aukštākalnių ežeras* ež., *Gaveikių ežerēlis* ež., *Juodonių upėlis* up., *Kęstutiškio ežeras* ež., *Krylių upėlis* up., *Minčiūnų upėlis* upl., *Petriōšiškio ežeras* ež., *Prōčkių ežerēlis* ež., *Salų ežeras* ež., *Skynimėlio rāvas* grv., *Trūmponių upėlė* up., *Urlių ežeras* ež., *Vinkšnynės upėlis* up., *Žliubų upėlis* up.; b) iš kitų vandenvardžių *Luōlio rāvas* grv. Šiai grupei priskirtini ir *Skynimėlio*

rāvas grv. bei *Žydėliškių upėlis* up., padaryti iš pievos dalies ir dirvos vardo, per kurias jie teka; iš vietų nomenklatūrinių terminų padaryti kiti Kamajų apylinkių vandenų vardai – *Griovys*, *Liūnas*, *Rāvas*, *Skařdžius* ir kt.

Sėliškiems vandenų vardams priskirtini upėvardžiai *Čerčiupys*, *Serčiupys*, *Vazajà* ir greičiausiai *Šetekšnà*.

Šis tyrimas leido patikslinti esamus hidronimijos duomenis. Buvo atkreiptas dėmesys į 29 Kamajų valsčiuje iš gyvosios kalbos užrašytus vandenvardžius, kurie iki šiol nepublikuoti ir netirti, nes neužfiksuoti oficialiuose upių ir ežerų vardų sąrašuose „Lietuvos TSR upių ir ežerų vardynas“ ir A. Vanago „Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas“: Tai: *Ajerų upeliukas* upl., *Bėdugnis* (|| *Bedugnys* of.) ež., *Jononiškio upėlis* || *Senkelė* upl., *Kielos upėlis* upl., *Kojāvietė* upl., *Kūnigo lūnija* grv., *Lōbas* || *Šveito Jono upėlis* upl., *Luōlio rāvas* grv., *Mėlnyčios upėlis* upl., *Pagirės upėlis* upl., *Pamendrinis* upl., *Pražuvys* (|| *Pražuvys* of.) up., *Prōckio upėlis* upl., *Sidabrūnis upėlis* upl., *Skardėlis* grv., upl., *Skařdžius* upl., *Skynimėlio rāvas* grv., *Sraujà* upl., *Šeškūpis* (|| *Šeškupys* of.) up., *Trūmoniu upėlė* (|| *Uosijà* of.) up., *Upėlė* 2 upl., *Upėliai* 2 upl., *Upėlis* upl., *Viksoynė* upl. Straipsnyje buvo nustatytas kiekvieno iš jų darybos būdas ir kilmės šaltinis, 7 iš jų papildė iki šiol žinomus kilminius vandenvardžių lizdus. Tai upėvardžiai *Kojāvietė*, *Sidabrūnis upėlis*, *Skařdžius*, *Šeškūpis*, *Upėlė* (2 upl.) ir *Upėlis*. Iš „Žemės vardų“ anketų medžiagos tapo aišku, kad *Sidabrūnis upėlis* yra Lūmino, *Skařdžius* Lėškupio, o *Upėlis* Dviragio intakai. Taip pat iš anketų įrašų paaiškėjo, kad vienas iš oficialiuose sąrašuose užfiksuotų vandenvardžių *Ūpai* (Gučiūnų k.) yra Šetekšnės intakas.

Greitinant publikuotus šaltinius bei Kamajų valsčiaus anketose teikiamą papildomą informaciją, buvo rasti ir susieti su jau žinomais 4 nežinomi vandenvardžių variantai: *Bėdugnis* (|| *Bedugnys* of.) ež., *Pražuvys* (|| *Pražuvys* of.) up., *Šeškūpis* (|| *Šeškupys* of.) ir *Trūmoniu upėlė* (|| *Uosijà* of.) up. Kaip matyti, jie skiriasi įvairiais požūriais: tas pats ežero vardas yra tos pačios giminės, bet turi skirtingus kamiengalio balsius (*Bėdugnis* ir *Bedugnys*); skiriasi upėvardžių kilmės šaltinis, jie priklauso skirtingiems antrinių vandenvardžių sluoksniams (*Trūmoniu upėlė* ir *Uosijà*); upės vardas turi dvi antrojo dėmens formas – yra tos pačios giminės, bet turi skirtingus kamiengalio balsius (*Šeškūpis* ir *Šeškupys*).

Taigi, be nustatytų tirtu ploto vandenvardžių produktyviausių darybos būdų ir kilmės šaltinių, šiuo tyrimu buvo patikslinti ir papildyti esami hidronimijos duomenys. Atliktas tyrimas taip pat papildė jau esamus šiaurės rytų Lietuvos vietovardžių darybos bei kilmės aiškinimus, gauti rezultatai yra svarbūs ir tolesniems lietuvių toponimikos tyrimams.

Post scriptum

Kamajų valsčiaus „Žemės vardų“ anketose 1935–1937 m. užfiksuotų vietovardžių skaičius svyruoja nuo 1 iki 54. Užrašinėtojus ir pateikėjus užmarštin nusinešė laikas, tačiau gausiausiai užpildžiusius anketas norėta prisiminti: Čižų kaime 28 vietovardžius užrašė mokytoja Adėlė Varneckienė, žinias teikė Pranas Lašas (40–60 m.)¹⁶, Emilija Makutėnienė (40–60 m.), Juozas Čepukas (40–60 m.); Juodonių kaime 54 vietovardžius užrašė Duokiškio pradžios mokyklos mokytoja Kotryna Kirdulytė, žinias teikė Jonas Jurgelionis (40–60 m.), Agnietė Niaurienė

¹⁶Skiaustuose nurodomas pateikėjo amžiaus intervalas metais, t. y. kokiais amžiaus grupėi jis priklausė.

(40–60 m.), Ona Jurkštaitė (40–60 m.); Kamajų miestelyje 24 vietovardžius užrašė mokytojas Petras Blauzdžiūnas, žinias teikė Petras Samas (25–40 m.), Juozas Pavarotnikas (40–60 m.) ir Kamajų valsčiaus savivaldybė; Krylių kaime 24 vietovardžius užrašė Krylių pradžios mokyklos mokytojas Jonas Ožalas, žinias teikė Marcelinas Zovė (60–80 m.); Lapienių kaime 24 vietovardžius užrašė Duokiškių pradžios mokyklos mokytojas Matas Tylas, žinias teikė Jonas Stasiškis (60–80 m.); Mieliūnų kaime 30 vietovardžių užrašė mokytoja Adelė Varneckienė, žinias teikė Karolina Pročkienė (60–80 m.), Juozas Mieliūnas (40–60 m.); Mikniūnų kaime 30 vietovardžių užrašė Duokiškio pradžios mokyklos mokytoja Kotryna Kirdulytė, žinias teikė Juozas Paunksnis (60–80 m.), Ona Galvydienė (40–60 m.); Narbučių kaime 22 vietovardžius užrašė mokytojas Pranas Žiuka, žinias teikė Jonas Dapkus (60–80 m.); Nečionių kaime 21 vietovardį užrašė Duokiškio pradžios mokyklos mokytoja Valerija Tylienė, žinias teikė Grasilija Zabarskienė (40–60 m.), Ona Kaušpadienė (40–60 m.), Izidoras Šukys (25–40 m.), Boleslovas Kaušpadas (25–40 m.); Nevierių kaime 31 vietovardį užrašė Vabolių pradžios mokyklos mokytoja Bronė Susnienė, žinias teikė Marcelinas Andriškevičius (40–60 m.), Jurgis Tūska (40–60 m.), Matas Tavoras (40–60 m.), Kazys Kepalas (40–60 m.); Paunksnių kaime 37 vietovardžius užrašė Duokiškio pradžios mokyklos mokytojas Matas Tylas, žinias teikė Motiejus Būga (25–40 m.), Karalina Paunksnytė (60–80 m.), Marijona Paunksnienė (40–60 m.); Rimšionių kaime 23 vietovardžius užrašė pradžios mokyklos mokytoja Viktorija Obolevičiūtė, žinias teikė Uršulė Nokutienė (40–60 m.); Salagirių girininkijoje 28 vietovardžius užrašė Lukiškių pradžios mokyklos mokytojas Antanas Čiurlys, žinias teikė Juozas Jurkštas (40–60 m.); Skeirių kaime 26 vietovardžius užrašė mokytojas Pranas Žiuka, žinias teikė Petras Skeiryš (40–60 m.); Taraldžių kaime 47 vietovardžius užrašė Krylių pradžios mokyklos mokytojas Jonas Ožalas, žinias teikė Vytautas Tumonis (40–60 m.); Tytelių kaime 34 vietovardžius užrašė Duokiškio pradžios mokyklos mokytoja Valerija Tylienė, žinias teikė Boleslovas Barzdonis (60–80 m.), Juozapas Tumas (40–60 m.), Petras Urbonas (40–60 m.), Antanas Lapinskas (25–40 m.), (vardas neužrašytas) Trakas (25–40 m.); Užubalių kaime 22 vietovardžius užrašė Kunigiškių km. Tumo–Vaižganto vardo pradžios mokyklos mokytojas Juozas Jokšas, žinias teikė Adomas Kepalas (40–60 m.); Vaičionių kaime 36 vietovardžius užrašė Krylių pradžios mokyklos mokytojas Jonas Ožalas, žinias teikė Antanas Dulkė (25–40 m.), Juozas Repeika (40–60 m.); Vaineikių kaime 33 vietovardžius užrašė Netikiškių pradžios mokyklos mokytoja Pranė Vaitoškienė, žinias teikė Augustas Pakštas, Marijona Markelienė, Ona Žilytė (pateikėjų amžius tiksliai nenurodomas); Vaštakų kaime 20 vietovardžius užrašė mokytoja Adelė Varneckienė, žinias teikė Vladas Vaštakas (40–60 m.), Juozas Vaštakas (60–80 m.); Verksnionių kaime 28 vietovardžius užrašė Krylių pradžios mokyklos mokytojas Jonas Ožalas, žinias teikė Jonas Nakas (25–40 m.), Antanas Vilutis (40–60 m.); Žvirbliškių kaime 22 vietovardžius užrašė mokytoja Adelė Varneckienė, žinias teikė Juzė Vaštakienė (25–40 m.), Uršulė Vienažindienė (25–40 m.).

Be paminėtų darbščiausių užrašinėtojų bei pateikėjų, gyvenusių Kamajų apylinkėse, ir šio straipsnio nebūtų buvę.

Lokalizacijos nuorodų sutrumpinimai

An – Anykščiai
 Antš – Antašavà (Kùpiškio r.)
 Dbk – Debeikiai (Anykščių r.)
 Dglš – Daugėliškis (Ignalinos r.)
 Jšn – Jašiūnai (Šalčininkų r.)
 Jž – Jūžintai (Rokiškio r.)
 Krkn – Krekenavà (Pānevėžio r.)
 Lkšt – Lūkštai (Rokiškio r.)
 Ms – Mósėdis (Skuodo r.)
 Pnm – Panemunėlis (Rokiškio r.)
 Rs – Rasėiniai
 Sb – Subāčius (Kùpiškio r.)
 Sl – Sālos (Rokiškio r.)
 Sml – Smilgiai (Pānevėžio r.)
 Srv – Surviliškis (Kėdāinių r.)
 Sv – Svėdasai (Anykščių r.)
 Šlv – Šiluva (Rasėinių r.)
 Šts – Šātės (Skuodo r.)
 Užp – Užpāliai (Utenos r.)
 Vg – Vāiguva (Kėlmės r.)
 Vl – Veliuonā (Jūrbarko r.)

Kiti sutrumpinimai

air. – airių
 av. – avestos
 avd. – asmenvardis
 bk. – bažnytkaimis
 bulg. – bulgarų
 ež. – ežeras
 got. – gotų
 grv. – griovys
 ide. – indoeuropiečių
 ind. – indų
 isl. – islandų
 k. – kaimas
 la. – latvių
 lie. – lietuvių
 lot. – lotynų
 plg. – palygink
 ppr. – paprastai
 pr. – prūsų
 prk. – perkeltine reikšme
 pvd. – pavardė
 sėl. – sėlių
 sen. – senovės, senoji

sl. – slavų
 šnek. – šnekamąja kalba
 up. – upė
 upl. – upelis
 vok. – vokiečių
 vv. – vietovardis

Sutartiniai ženklai

~ – apytiksliai
 || – atskiria vietovardžių variantus

Šaltiniai

- ATSŽ II – *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas*, d. 2, parengė Z. Noreika, V. Stravinskas, Vilnius, 1976.
 LE – *Lietuvių enciklopedija*, t. 1–28, Boston, 1953–1966.
 LHEŽ – Vanagas A. *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*, Vilnius, 1981.
 LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*, autoriai G. Naktinienė, J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė, vyr. red. G. Naktinienė, elektroninis variantas www.lkz.lt., Vilnius, 2008.
 LKŽe₂ – *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002), redaktorių kolegija G. Naktinienė, J. Paulauskas, R. Petrokienė, Z. Šimėnaitė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė, vyr. red. G. Naktinienė, elektroninis variantas (antras elektroninis leidimas), Vilnius, 2013.
 LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*, t. 1–2, autoriai V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė, A. Vanagas, atsak. red. A. Vanagas, Vilnius, 1985–1989.
 LUEV – *Lietuvos TSR upių ir ežerų vardynas*, atsak. red. E. Grinaveckienė, Vilnius, 1963.
 LVV IV – Mülenbach K. *Latviešu valodas vārdnīca. Rediģējis, papildinājis, turpinājis* Endzelins J. T. 4, Rīgā, 1932.
 LVŽ I – *Lietuvos vietovardžių žodynas*, t. 1, redaktorių kolegija L. Balode, V. Blažek, G. Blažienė, V. Kardelis, A. Ragauskaitė, S. Temčinas, J. Udolph. Vilnius, 2008.
 LVŽ II – *Lietuvos vietovardžių žodynas*, t. 2, autoriai L. Bilkis, G. Blažienė, M. Norkaitienė, A. Ragauskaitė, M. Razmukaitė, D. Sviderskienė, atsak. red. L. Bilkis. Vilnius, 2014.
 PKEŽ I – *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*, t. 1, autorius V. Mažiulis, Vilnius, 1988.

VK – *Vietovardžių iš gyvosios kalbos kartoteka*, Lietuvių kalbos instituto Vardyno fondas.

Literatūra

- Alminauskis K. *Instrukcija Lietuvos žemės vardynui surašyti*. Klaipėda, 1934.
- Bartkutė N. *Joniškio rajono teritorijos toponimija: daryba ir raidos polinkiai*. Daktaro disertacija, Šiauliai, 2008, Vytauto Didžiojo universitetas, Šiaulių universitetas.
- Būga III – Būga K. *Rinktiniai raštai*, t. 3, Vilnius, 1961.
- Bilkis L. Lietuvių priesaginiai deminutyviniai helonimai. *Acta Linguistica Lithuanica / Lietuvių kalbotyros klausimai*, Vilnius, 1999. Nr. 41, p. 51–95.
- Bilkis L. Tauragnų vandenvardžiai. *Tauragnai*, Vilnius, 2005, p. 1029–1035.
- Bilkis L. *Lietuvių helonimų daryba: priesaginiai ir priesagėtieji helonimai*. Vilnius, 2008.
- Bilkis L. Baisogalos valsčiaus vandenvardžiai. *Baisogala*, Vilnius, 2009, p. 356–365.
- Bilkis L. Panemunėlio vandenvardžiai. *Panemunėlis*, Vilnius, 2011, t. 2, p. 1332–1340.
- Bilkis L. Panevėžio krašto vandenvardžiai. *Iš Panevėžio praeities: šimtmečių spalvos*, Panevėžys, 2013, p. 96–103.
- Endzelytė R. Šiaurės vidurio Lietuvos vandenvardžių daryba. *Lituanistica*, Vilnius, 2004, t. 4, sąs. 60, p. 63–77.
- Endzelytė R. *Šiaurės vidurio Lietuvos vietovardžiai*. Daktaro disertacija, Kaunas, 2005, Lietuvių kalbos institutas ir Vytauto Didžiojo universitetas.
- Jodelienė N. XX amžiaus pirmosios pusės Kriukų valsčiaus vietovardžių daryba. Prieiga per internetą http://www.llt.lt/pdf/kriukai/kriukai-1_kalba-2004.pdf (žiūrėta 2014-07-28).
- Maciejauskienė V. Lietuvių vietovardžiai – visuomenei ir mokslui. *Kalbos kultūra*, Vilnius, 2002, Nr. 75, p. 56–65.
- Maciejauskienė V. „Lietuvos vietovardžių žodynas“: pobūdis ir sandara. *Lituanistica*, Vilnius, 2002a, t. 2, sąs. 50, p. 102–117.
- Maciejauskienė V. Koks bus naujasis lietuvių vietovardžių žodynas. *Gimtoji kalba*, Vilnius, 2002b, Nr. 9, p. 3–7.
- Mickienė I. *Telšių rajono toponimų daryba*. Daktaro disertacija, Kaunas: 2001, Vytauto Didžiojo universitetas.
- Savukynas B. Ežerų vardai. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, Vilnius, 1960, t. 3, p. 289–300.
- Savukynas B. Ežerų vardai. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, Vilnius, 1962, t. 5, p. 191–198.
- Savukynas B. Kilmininkiniai lietuvių vietovardžiai. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, Vilnius, 1963, t. 6, p. 235–246.
- Skardžius P. *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius, 1943.
- Сталтмане В. Э. *Латышская антропонимия. Фамилии*. Москва, 1981.
- Sviderskienė D. Marijampolės apskrities Marijampolės valsčiaus vietovardžių darybos ir kilmės polinkiai. *Acta Linguistica Lithuanica / Lietuvių kalbotyros klausimai*, Vilnius, 2005. Nr. 52, p. 91–118.
- Sviderskienė D. Sintautų valsčiaus vandenvardžiai. *Sintautai*, Vilnius, 2013, t. 2, p. 2011–2022. Vanagas A. *Lietuvos TSR hidronimų daryba*. Vilnius, 1970.

Straipsnis numatomas spausdinti „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje „Kamajai“ (vyr. redaktorius ir sudarytojas Venantas Mačiekus).

Straipsnio kalbos redaktorius Juozas Misevičius, korektorė Rasa Kašėtienė, anglų k. redaktorius, vertėjas Aloyzas Pranas Knabikas.

Straipsnis recenzuotas ne mažiau kaip dviejų mokslininkų ekspertų.

Straipsnio priedai skelbiami atskirai tam skirtuose leidinio skyriuose:

1. Straipsnio santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.
2. Žinios apie autorių.

Nurodymai dėl straipsnių naudojimo (citavimo): Skelbiant ar bet koku būdu panaudojant bet kurį elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ svetainės www.llt.lt straipsnį ar jo dalį kartu su juo privaloma skelbti leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ visą nesutrumpintą pavadinimą, jo tarptautinio standartinio serialinio leidinio numerį ISSN 2029-0799, interneto svetainės www.llt.lt pavadinimą, tomo (darbo) sutartinį kodinį pavadinimą, straipsnio autorių, straipsnio pavadinimą, „Lietuvos valsčių“ serijos ir monografijos, kuriai straipsnis parašytas, pavadinimus bei straipsnio pirmojo paskelbimo serijos monografijoje ir jo paskelbimo svetainėje www.llt.lt datas (jei šios datos sutampa, skelbiama viena – paskelbimo svetainėje www.llt.lt data).